

DESPRE PROPOZIȚIILE CAUZALE COORDONATE

Oana Magdalena Cenac

Problema propoziției cauzale este tratată diferit, funcție de gramaticile la care se face trimitere. Totdată, se pune problema existenței sau nu a propozițiilor coordonate cauzale. Pentru cei care admit existența lor, apare problema însușirilor care le deosebesc, ca sens și formă, de cauzalele subordonate. Având în vedere acest aspect, se poate spune că gramaticile tratează propozițiile cauzale fie într-un singur capitol (considerându-le o specie de propoziții subordonate), fie în două capitole, o dată la problema coordonării și a doua oară la subordonare.

Gramaticile mai vechi (și avem în vedere aici gramatica lui H. Tiktin și cea a lui Al. Rosetti și J. Byck) adoptă a doua poziție dar nu explică deosebiriile dintre cele două categorii de cauzale. În plus, exemplele furnizate de către autorii gramaticilor respective nu reușesc să stabilească câteva criterii certe de diferențiere între cele două tipuri de cauzale. Astfel, Rosetti și Byck sunt de părere că în fraza:

Ex. Nu vedeam nimic, căci era o ceață deasă.

există o cauzală coordonată, iar în:

ex. Am venit astăzi la tine, pentru că e ziua ta de naștere.

există o cauzală subordonată, ceea ce e cu totul neconvingător.

În acest sens, se pot avea în vedere exemplele oferite de Titkin în gramatica sa:

Nu te amesteca în tărîțe, că te mănâncă porcii. și

Apele vor veni mari, căci a plouat foarte tare la munte.

Problema cauzalei a fost reluată și de *Gramatica Academiei Republicii Populare Române*, care tratează și ea separat cele două categorii de cauzale, fără a ajunge la un verdict clar. Autorii acesteia arată că există conjuncții coordonatoare cauzale *că* și *căci* și subordonatoare cauzale *fiindcă*, *pentru că*, *deoarece* și *căci* (GA, partea I, pag. 378-382), în schimb, la capitolul în care se discută conjuncțiile coordonatoare, existența cauzalelor este trecută cu vederea. Pentru a spori și mai mult confuzia, trebuie spus că aceleași conjuncții *că* și *căci* introduc ambele categorii de cauzale. Astfel, în:

Eu îi cunosc pe boierii noștri, căci am trăit cu dânșii. (Negruzzi)

există un raport de subordonare, în vreme ce în:

Nu se poate aproia nime de Cerb, căci este solomonit și nici un fel de armă nu-l prinde (Creangă)

avem un raport de coordonare.

Un alt criteriu propus de *Gramatica Academiei* se referă la distincția dintre cauză și motiv. Cauzalele subordonate ar indica *cauza* iar cele coordonate *motivul* acțiunii din regentă (GA., vol.II, pag. 169).

Scopul demersului nostru este de a examina propozițiile cauzale în diferite situații sintactice, încercând să stabilim dacă propozițiile cauzale depind de propozițiile pe care le determină. Astfel, vom vorbi de coordonare acolo unde se va demonstra că această dependență și acest raport de la determinat la determinat nu există.

Pornind de la însăși denumirea lor, se poate spune că propoziția cauzală exprimă o cauză, o justificare, o explicație. Prin urmare, cel puțin din punct de vedere logic, ea este legată de o formulare anterioară pe care o determină. O cauză poate fi percepută ca atare numai prin referire la altă idee, considerată *efect*. Strict gramatical, cauza și efectul pot fi exprimate în cadrul aceleiași propoziții. *Propoziția - efect* poate fi exprimată și singură dacă vorbitorul nu simte nevoia să ofere o explicație; în schimb *propoziția - cauză* nu poate apărea niciodată izolată de propoziția efect. Pornind de la acest aspect, se poate spune că cele două propoziții nu sunt de același fel dacă ținem cont de faptul că una din ele poate exista independent de cealaltă, pe când cea din urmă nu apare decât însoțind-o pe cea dintâi. O situație de genul acesta este caracteristică propozițiilor care se află în raport de subordonare.

În continuare, vom lua în discuție felul cum se realizează practic raportul de dependență unilaterală dintre cauzală și regenta ei. Totodată, vom lua în discuție cauzalele subordonate paratactice, subordonate direct și indirect.

➤ **Cauzala paratactică** - este un tip de subordonată care își manifestă dependența de regenta ei nu prin conjuncții caracteristice ci prin intonație în vorbire și prin punctuație, în scris. Cel mai des folosite pentru a despărți o cauzală paratactică de regenta ei sunt următoarele semne de punctuație:

- a. *punctul: Mersi, tanti! Nu fumez egiptiene. Sunt prea slabe și conțin opiu!* (C. Petrescu, *Întunecare*);
- b. *punctul și virgula: În zadar umblau streji de arnăuți și de simeni; nu puteau stârpi aceste înrăutățiri, nici descoperi bandele vagabonților.* (Negruzzi, *Scrieri*);
- c. *două puncte: Vă spun dinainte că nu sunt de acord: nu e just.* (P. Dimitriu, *Pasărea furtunii*);
- d. *pauza: De lege n-am nevoie- virtutea e ușoară când ai ce-ți trebuiește.* (M. Eminescu, *Împărat și proletar*).

Un tip aparte de cauzale paratactice sunt cele urmate de o frază care începe cu *de aceea* (sau altele echivalente):

Ex. *Mi-i drag altcineva. De aceea am venit la ei.* (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*).

➤ **Cauzala subordonată direct:** indică motivul acțiunii din regentă, față de care se găsește într-un raport de dependență foarte strâns. Din punct de vedere al intonației, aceasta alcătuiește un tot cu regenta.

Ex. *Iar pe el, Ionuț, n-ar putea decât prea puțin să-l mustre, pentru că și-a încleștat gura și n-a cutezat să spuie nimic.* (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*).

Unii lingviști aduc în discuție și problema cauzalelor care formulează o cauză considerată cunoscută și acceptată de interlocutor. Astfel fraza

Puteai să vii, că doar ai avut timp

poate fi explicată astfel: *Puteai să vii fiindcă ai avut timp.*

Cauzala introdusă prin *că doar*, după interogative retorice, exclamative și imperative poate fi considerată ea însăși ca o cauzală exclamativă datorită intonației caracteristice.

Ex. *D-apoi calului meu de pe atunci, cine mai știe unde i-ar fi putrezind ciolanele, că doar nu era să trăiască un veac de om.* (I. Creangă).

Cauzalele de acest tip sunt specifice limbajului familiar și vorbirii populare.

Tot în categoria cauzalelor subordonate direct intră și propozițiile cauzale izolate prin punctuație de propoziția sau fraza pe care o determină. Rolul acestei izolări este de a arăta că:

- a. se enunță cauza unei propoziții anterioare, dar nu a celei imediat precedente: *Atunci ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi; pentru că ție a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste.* (I. Creangă, *Opere*).
- b. vorbitorul face o pauză între rostirea regentei și a subordonatei: *Nu-mi vine să las așa lucru ciudat fără de aproape cercetare; căci politica împărăției noastre cere ca să știu tot.* (I. L. Caragiale, *Opere*).

➤ **Cauzala subordonată indirect:** indică din ce cauză vorbitorul formulează propoziția regentă. Ele se deosebesc de cauzalele subordonate direct prin aceea că nu determină direct regenta, ci regenta împreună cu o altă propoziție (neexprimată gramatical, dar implicată logic) față de care regenta e la rîndul ei subordonată, și anume completiva directă. În acest caz, se deosebesc mai multe situații:

- propoziția regentă este o enunțiativă:

ex. *Profesorul acesta e fără-ndoială un om strălucit, căci se bucură de dragostea elevilor săi.*

Propoziția nu poate fi interpretată *Profesorul nu e un om strălucit din cauză că se bucură de dragostea elevilor săi*. Simpatia de care se bucură constituie cauza pentru care vorbitorul consideră că e un om strălucit. Întregită, fraza ar suna astfel: *Consider că profesorul acesta e fără-ndoială un om de valoare fiindcă se bucură de dragostea elevilor săi*. Rezultă așadar că, în fraza de mai sus, propoziția cauzală este o subordonată fără nimic deosebit față de cauzalele discutate anterior, iar regenta este completiva directă a unui verb de declarație subînțeles. Trebuie să mai notăm faptul că în exemplul nostru nu putea fi folosită orice conjuncție cauzală. Nu e posibilă o frază precum: *Profesorul acesta e un om de valoare fiindcă se bucură de dragostea elevilor întrucât s-ar crede că sensul frazei este Profesorul e valoros din cauză că e iubit de elevi*.

Cu valoarea lui *căci* pot fi folosite locuțiuni conjuncționale *din moment ce, din vreme ce*, etc. Să precizăm faptul că această observație nu este valabilă și pentru conjuncția *căci* care introduce și alte tipuri de propoziții cauzale.

- propoziția regentă este o interogativă:

Ex. *Dar dumneata de unde ești, că nu îmi pari de pe aici?*

Fraza poate fi explicată astfel: *Te întreb de unde ești, fiindcă nu îmi pari de pe aici*, explicație care evidențiază caracterul de subordonată al cauzalei. După o interogativă indirectă, cauzala se introduce prin *dacă, de vreme ce, din moment ce, când* (conjuncții de origine temporală).

- propoziția regentă este o optativă:

Ex. *Lapte, brînză, unt și ouă de-am pute sclipui să ducem în târg ca să putem face ceva parale, căci casa s-a mai îngreuiat cu un mîncău.* (I. Creangă).

Subordonata cauzală determină grupul de propoziții format din verbul subînțeles *a dori* și propoziția precedentă. Sensul este: *Doresc să putem sclipui lapte, brînză...căci casa s-a mai îngreuiat cu un mîncău*.

- propoziția regentă este o imperativă:

Aici pot fi identificate mai multe tipuri. Astfel:

TIPUL I :

Ex. *Fii liniștită, Lizuca, pentru că noi nu te lăsăm.* (M. Sadoveanu).

Fraza se poate interpreta astfel: *Te îndemn să fii liniștită, pentru că noi nu te lăsăm*, unde cauzala indică pentru ce se cere înfăptuirea acțiunii din regentă. Totodată se impune a se ține seama de distincția legată de raportul în timp dintre acțiunea regentei și acțiunea subordonatei; aceasta a constituit un argument în favoarea existenței cauzalelor coordonate. Astfel există situații în care acțiunea din cauzală precedă:

Ex. *Hai, ia dați-vă deoparte, măi păcătoșilor, că numai ați crâmpoțit mîncarea* (I. Creangă) sau, dimpotrivă,

Fată frumoasă și harnică, fie-ți milă de mine și mă grijește, că ți-oi prinde și eu bine vreodată (I. Creangă).

Ultima frază poate fi explicată astfel:

Te rog să-ți fie milă de mine, fiindcă îți fîgăduiesc că te voi răsplăti.

Deci, rugămintea (efectul) este o urmare a fîgăduielii (cauza). Cauza este formulată aici de două propoziții strîns legate între ele. Acestea nu trebuie despărțite în analiza raportului cauzal pentru că *ți-oi prinde și eu bine vreodată* devenită completivă în fraza întregită, este totuși cauzală în textul lui Creangă. Cauzalele a căror acțiune pare posterioară regentei nu apar numai după imperative, ca de exemplu:

Mă grăbesc să scriu, fiindcă mâine n-o să am timp.

TIPUL II:

Să nu cumva să faceți poznă să deschideți, că-i vai de voi (I. Creangă).

Spre deosebire de tipul I, exemplul din tipul II subînțelege o condițională:

Vă sfătuesc să nu deschideți pentru că, dacă deschideți, va fi vai de voi!

Concluzii

Analiza diferitelor propoziții cauzale a arătat că raportul cauzal se exprimă întotdeauna gramatical în același mod: prin subordonare. Situațiile care păreau să pledeze pentru existența unei cauzale coordonate au fost reduse la situații obișnuite de subordonare. Prin urmare, concluziile la care am ajuns sunt:

1. Raportul cauzal se exprimă paratactic sau cu ajutorul unor conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare.

2. Subordonatele cauzale indică:

- cauza acțiunii din regentă, de care depind direct.
- cauza pentru care e formulată propoziția regentă.

Referințe:

Rosetti, Al., Byck, J. (1943). *Gramatica limbii române*, București, 175-179.

Titkin, H., (1895). *Gramatica română*, București, 126.

*** (1966). *Gramatica Academiei R.P.R.*, vol. I, II, București: Editura Academiei.

Abstract

This paper focuses a certain type of coordinate sentence, i.e. the causal clause. Our research proves that causality is expressed by subordinate clauses which either point the action in the main clause or suggest the cause for which the main clause is formulated.

Resume

Ce papier présente un certain type phrase coordonnée, la phrase causale. Notre recherche fait la preuve du fait que la phrase causale est exprimée par des propositions subordonnées qui soit indiquent l'action de la proposition principale soit suggèrent la cause pour laquelle on construit la proposition principale.

Rezumat

Lucrarea tratează un anumit tip de propoziție coordonată, cauzala. Cercetarea noastră demonstrează posibilitatea a a exprima cauza prin propoziții subordonate care fie subliniază acțiunea din principală, fie sugerează cauza pentru care este formulată propoziția principală.